

František Ladislav Čelakovský (1799 – 1852): Ohlas písní českých (1839)

A. Literární druh a žánr, literárněhistorický kontext, umělecký směr / tvůrčí skupina, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

B. 1. Doba a místo (děje); 2. Kompozice; 3. Hlavní postavy a jejich charakteristika;
4. Námět, témata, hlavní motivy; C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

Pocestný

Je to chůze po tom světě —
kam se noha šine:
sotva přejdeš jedny hory,
hned se najdou jiné.

Je to život na tom světě —
že by člověk utek:
ještě nezažil jsi jeden,
máš tu druhý smutek.

Což je pánům! Ti na voze
sedí pěkně v suše,
ale chudý, ten za nimi
v dešti, blátě kluše.

Ej, co já dbám na té cestě
na psoty a sloty,
jen když já mám zdravé nohy,
k tomu dobré boty.

Však na pány v krytém voze
taky někdy trhne:
jednou se jim kolo zláme,
jindy vůz se zvrhne.

A krom toho — až své pouti
přejedem a přejdem,
v jedné hospodě na nocleh
pán nepán se sejdem.

Toman a lesní panna

Večer před svatým Janem
mluví sestra s Tomanem:
„Kam pojedíš, bratře milý,
v této pozdní na noc chvíli
na koníčku sedlaném,
čistě vyšperkovaném?“

„Do Podhájí k myslivci
musím ke své děvčici...“

Jiskra padla pod koníčkem,
sestra volá za bratříčkem:
„Slyš, Tománku, radou mou,
nedávej se doubravou:
objeď dolem k Svaté hoře,
ať nemám po tobě hoře...“

Nejel Toman doubravou,
dal se cestičkou pravou;
a v Podhájí u myslivce
nový domek jedna svíce,
hostí mnoho pospolu,
jizba plna hovoru.

Smutkem Toman obklopen
patří s koně do oken
děvče láskou jen rozplývá,
na ženicha se usmívá...
Jedli, pili, rozprávěli,
dobrou vůli spolu měli,
žádný na to nic nedbal,
kůň že venku zařehal,
a mládenec zavzdychal. (...)

Sestřička od večere
vyšla rychle za dvéře:
„Na věky se, Tomane,
milá s tebou rozstane,
jinému se dostane.
Najezdil jsi se k nám dosti,
dnes tu máme bližší hosti,
hledej sobě jinde štěstí.“

Toman koněm zatočil,
v širé pole poskočil,
zaťal zuby, smračil čelo,
kolem všecko neveselo.
Půlnoc byla, měsíc zašel,
sotva jezdec cestu našel;
prudce hned, pak loudavě
ubíral se k doubravě.
Jede, jede doubravou,
les šumí mu nad hlavou,

větrík chladný z noci fouká,
nad ouvalem sova houká;
koník blýská očima,
koník stříhá ušima.

Cupy dupy z houštiny
letí jelen v mejtiny,
na jelínku podkasaná
sedí sobě Lesní panna;
šaty půl má zelené,
půl kadeřmi černěné,
a ze svatojanských broučků
svítí pásek na kloboučku.

Třikrát kolem jak střela
v běhu koně objela,
pak Tomanovi po boku
vyrovnává v plavném skoku:
„Švarný hochu, nezoufej,
bujným větrům žalost dej,
jedna-li tě opustila,
nahradí to stokrát jiná.
Švarný hochu, nezoufej,
bujným větrům žalost dej!“
To když sladce zpívala,
v oči se mu dívala...

Ohlas písní českých (1829): Bohatýr Muromec

Oj za horami, za vysokými,
za těmi lesy, za hustými,
a za lesy, za hustými Lichvinskými
vyletoval jasný, mladý sokol
na rychlých křídlech až pod oblaky,
a za tím za sokolem tři jestřábi,
tři zbojci-jestřábi jsou se hnali; (...)

Počali Tataré mládce svlíkati
z oděvu jeho drahého, stříbrného,
tož ze stříbrného i zlatého,
a jali se v jeho oděv dělití,
ubitému jinochu se posmívati. —
A z pod lesa, lesa hustého
vzav se tu odněkud kůň vyjíždí,
on nevyjíždí, on větrem letí,
a na tom na koni bohatýr Muromec,
Muromec ze slavného města Muroma.
Jedva Tatary zahlídl, tři sobaky,
on z toulu vynímá kalenou střelu,
střelu pustí s tětivy hedvábné,

Jedou, jedou pospolu
měkkým mechem do dolu,
panna Tomanu po boku
vyrovnává v plavném skoku:
"Švarný hochu, skloň se, skloň,
jenom dále se mnou hoň;
líbí-li se ti mé líce,
dám radostí na tisíce.
Švarný hochu, skloň se, skloň,
jenom dále se mnou hoň!"

To kdy panna zpívala,
v ústa jezdce líbala,
v náručí ho objala.
Tomanovi srdce plesá,
uzdu pouští, s koně klesá
pod skalami prostřed lesa.

Slunce vyšlo nad horu,
skáče koník do dvoru,
smutně hrabe podkovou,
řehce zprávu nedobrou.
Sestra k oknu přiskočila,
a rukama zalomila
„Bratře můj, bratříčku můj,
kde skonál jsi život svůj!“

střela ta se zaryla v bílá ňadra,
v bílá ňadra prvního Tatařína
A Muromec vytasil meč ocelový,
mečem tím ocelovým rozpůlil
v dvě půle druhého Tatařína.
A třetí Tatařín na kůň vyskočiv,
utíká maní nemaní v širé pole;
i bylo se Muromci čemu smáti,
i bylo bohatýru takto mluvíti:
„Hoj, kdo přede mnou utíká v širé pole
na toho já meče netasívám,
za tím já střely kalené nepouštívám,
a pouštívám tě, můj koni bujný!“
Tomu hlasu kůň bujný porozuměl;
on prvním skokem — do půl pole,
on druhým skokem — do Tatařína
a třetím skokem — Tataru přes hlavu
i valí se, padá Tatřín k syré zemi,
na kusy lebka jeho roztrěpena,
tož rázným kopytem koně bujného.

